

ПРОГРАМА **запобігання особливо небезпечним інфекційним хворобам тварин у** **м. Старокостянтинів на 2017 – 2019 роки**

I Загальні положення

Програма спрямована на реалізацію державної політики у сфері забезпечення епізоотичного благополуччя у м. Старокостянтинів.

Найбільш небезпечними інфекційними хворобами, що можуть розповсюдитись на території міста є сказ, класична чума свиней, африканська чума свиней, хвороба Ньюкасла.

Сказ – гостре інфекційне захворювання, яке викликається нейротропним вірусом і характеризується порушенням центральної нервової системи. Захворювання на сказ реєструється серед диких, домашніх та сільськогосподарських тварин, що є реальним джерелом для виникнення сказу серед населення.

Враховуючи природне поширення сказу тварин, заходи, щодо боротьби з ним здійснюються комплексно органами державної ветеринарної медицини, охорони здоров'я, житлово – комунального і лісового господарства, товариством мисливців під керівництвом державної надзвичайної протиепізоотичної комісії і органів державної влади на місцях.

Не меншу загрозу в поширенні сказу створює збільшення кількості бродячих собак і котів у населених пунктах, зелених зонах навколо населених пунктів, біля звалищ сміття, худобо могильників .

Спеціалістами Старокостянтинівської міської державної лікарні ветеринарної медицини забезпечується своєчасний клінічний огляд та карантинування тварин, які покусали людей чи тварин на протязі 10 діб. В лікарні державної ветеринарної медицини є металеві клітки для тимчасового утримання таких тварин. В окремих випадках, при наявності загородженого двору чи приміщення така тварина утримується у власника за умови, що він зобов'язується утримувати її на прив'язі чи ізольовано, про що з господаря береться відповідна розписка.

Про наслідки огляду та карантинування своєчасно повідомляється ЦРЛ спочатку в телефонному режимі потім у письмовій формі.

Виконується комплекс протиепізоотичних заходів при виявленні захворювання.

За останні 10 років визначено що місто є зоною стійкого неблагополуччя (території де сказ реєструється щорічно або 2 рази протягом 5 – ти років). За такими зонами встановлено епізоотичний та епідеміологічний нагляд. Ведеться чіткий облік проявів сказу в місті. Вогнища сказу фіксуються на карті.

Питання профілактики та ліквідації сказу постійно розглядається на чергових засіданнях спеціалістів державної і відомчої служби ветмедицини.

У разі накладання карантинних обмежень виконуються положення передбачені інструкцією «Про заходи щодо боротьби зі сказом тварин» затвердженої наказом Головного державного інспектора ветеринарної медицини України від 19.01.1994 року № 2. Хворі і підозрілі в захворюванні знищуються безкровним методом. Трупі спалюються на спеціально відведених місцях. В місцях найбільш ймовірного їх перебування проводиться локальна дезінфекція 10 % розчином їдкою натрію або розчином хлорного вапна 5% концентрації по активному хлору, про що складаються відповідні акти. Молоко від клінічно здорових корів з неблагополучного щодо сказу господарства використовується в корм непродуктивним тваринам після кип'ятіння протягом 5 хв. В загрозованих зонах проводиться щеплення проти сказу собакам і котам.

Головною ознакою захворювання на сказ є зміна поведінки, насамперед втрата відчуття страху, з'являється інтенсивне слиновиділення, водобоязнь. Період, від моменту зараження до появи клінічних ознак складає від одного до трьох місяців, що залежить від місця укусу та глибини заподіяної рани тому, що вірус рухається по нервових волокнах до головного мозку, де відбуваються руйнівні процеси (набряк, крововиливи, деградація нервових клітин).

Лікування сказу не розроблене. Перетримка підозрілих у захворюванні тварин пов'язана з ризиком зараження людей. Згідно плану протиепізоотичних заходів проводяться щеплення проти

сказу собакам і котам в зонах стійкого неблагополуччя. Щепленнями проти сказу охоплюється наявне поголів'я собак і котів. У 2015 році щеплено 2014 собак, 2017 котів, 112 інших тварин. З початку 2016 року щеплено 1142 собаки та 1163 коти, 226 інших тварин.

Міська державна лікарня ветеринарної медицини забезпечена засобами індивідуального захисту, дезінфекційними засобами на випадок виникнення захворювання.

В розповсюдженні сказу значну роль відіграють безпритульні та здичавілі собаки і коти у населених пунктах, зелених зонах навколо населених пунктів, біля звалищ сміття, худобомогильників та являються зв'язуючою ланкою між дикою природою та домашніми тваринами.

По місту проведено облік дворогосподарств, де утримуються собаки та коти, що зареєстровано у відповідних журналах.

Одним із чинників збільшення чисельності безпритульних та здичавілих тварин є безконтрольне і неналежне утримання територій смітників, на них виявляються рештки харчових продуктів, що є додатковою кормовою базою.

Останніми роками значно збільшилась популяція червоної лисиці, яка є природним резервуаром і одним із основних джерел розповсюдження сказу, що по перше пов'язане із збільшенням кількості мишоподібних гризунів на полях, по друге з недостатньою роботою лісгосподарських підприємств та районної організації товариства мисливців та рибалок по відстрілу лисів з метою підтримання їх оптимальної популяції в межах 0,5 – 1 голова на 1000 га угідь.

Карантинні обмеження щодо сказу скасовуються постановами державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при виконавчому комітеті міської ради та районної державної адміністрації через два місяці з дня останнього випадку захворювання тварин на сказ при умові виконання усіх заходів передбачених планом організаційно – господарських та спеціальних заходів, інструкцією щодо профілактики та боротьби зі сказом тварин.

Головну роль, як джерело та резервуар інфекції відіграють дикі м'ясоїдні тварини, головним чином лисиці. З метою зменшення популяції та проведення діагностичного відстрілу в мисливських угіддях щорічно створюються спеціалізовані бригади мисливців, які проводять відстріл. Врегулювати нормативну чисельність тварин, а саме лисиць методом відстрілу неможливо по причині невисокої вартості хутра лисиці, росту цін на паливно – мастильні матеріали та набої.

Одним із найважливіших завдань для досягнення поставленої мети є забезпечення стовідсоткового охоплення профілактичними щепленнями проти сказу собак, а в зонах стійкого неблагополуччя і котів. Вирішення проблем із утриманням домашніх тварин в місті, зменшення кількості бродячих тварин, удосконалення заходів у боротьбі та профілактиці сказу в природі - головне місце посідає пероральна імунізація диких м'ясоїдних.

Класична чума свиней (лат. - *Pestis suum*, англ. - *Swine fever, Hog cholera*; класична чума свиней) - висококонтагіозна хвороба, що характеризується при гострому перебігу лихоманкою, септицемією і геморагічним діатезом, а при підгострому або хронічному перебігу - крупозної пневмонією і крупозної- дифтеритическим запаленням слизової оболонки товстого відділу кишківника.

Хвороба вперше описана в Північній Америці в 1833 р. У 60-х роках XIX ст. вона поширилася в більшості країн Європи, і до 50-х років XX ст. її реєстрували у багатьох країнах світу. Вірусну природу хвороби встановили в 1903 р. американські дослідники Швейніц і Дорсет. У 1908 р. вперше була запропонована протичумна гіперімунна сироватка, з 1936-1939 рр.. почалося виробництво вакцин (США, СРСР та інші країни).

В даний час хвороба зустрічається більш ніж в 60 країнах на всіх континентах (за винятком США, Канади, Австралії, Скандинавських країн). Більше за інших від цієї інфекції страждають країни Європи, Азії, Південної та Центральної Америки, де добре розвинене свинарство. В Україні наприкінці XX ст. в результаті проведення систематичних протиепізоотичних заходів із застосуванням вакцин ареал розповсюдження захворювання скоротився, хвороба відзначається у вигляді ензоотичних спалахів, число неблагополучних пунктів знизилася до одиничних. За останні роки чума свиней інтенсивно вивчалася, запропоновані вакцини, розроблені засоби і методи діагностики, проте вживаються спроби повністю ліквідувати хвороба успіху поки не мають.

Класична чума свиней (КЧС) відноситься до списку А особливо небезпечних інфекцій і завдає великої економічної шкоди свинарства як у що розвиваються, так і в розвинених країнах з добре організованим ветеринарно-санітарним наглядом.

У благополучні господарства збудник заноситься частіше з харчовими відходами, з транспортом і з тваринами-вірусоносіями. Можливий занос вірусу з грубими і соковитими кормами, забрудненими виділеннями хворих диких свиней, а також комарами.

Природна очаговість хвороби пов'язана з територіями проживання інфікованих диких кабанів. Слабовірулентних віруси варіанту В викликають атипову форму, що відрізняється за клінічними ознаками і що супроводжується низькою летальністю.

Перехворілі чумою свині набувають стійкий довічний імунітет, зумовлений вірус нейтралізуючими антитілами. В даний час для активної імунізації в більшості країн застосовують сухі вірус-вакцини з лапінізованих і культуральних атенуірованих штамів вірусу чуми свиней.

Імунітет після одноразового щеплення у дорослих тварин зберігається не менше 1 року.

(лат. *Pestis africana suum*), африканська гарячка, східноафриканська чума, хвороба Монтомері — висококонтagioзна вірусна хвороба свиней, яка проявляється гарячкою, синюшністю (ціанозом) шкіри та поширеними крововиливами (геморрагіями) внутрішніх органів. Недуга належить до списку А згідно з Міжнародною класифікацією заразних хвороб тварин. Для людини африканська чума свиней — безпечна.

Хвороба відома з початку ХХ століття, від перших спроб інтродукції свиней культурних порід у колоніальні країни субекваторіальної та південної Африки. Вперше зафіксована у 1903 році в Південній Африці. На першому етапі природної історії, до того, як була вивезена в Португалію (1957) та Іспанію (1960), африканська чума свиней мала стереотип типової природно-осередкової екзотичної хвороби з природною циркуляцією вірусу серед популяцій диких африканських свиней, внутрішньородинною передачею і перебігом у вигляді персистентної толерантної інфекції; при виникненні перших випадків антропоургічного циклу на домашніх (неаборигенних) свинях інфекція набувала гострого перебігу з майже 100% летальністю. На наступних етапах природної історії африканська чума свиней еволюціонувала в бік самостійного антропоургічного циклу з укоріненням в південно-європейських країнах, дворазовим емерджентним занесенням і поширенням у країнах Центральної та Південної Америки (1971 та 1978 — 1980 р). Найважливішою епізоотологічною особливістю («підступністю») африканської чуми свиней є надзвичайно швидка зміна форм перебігу інфекції серед домашніх свиней від гострого з 100 % летальністю до хронічного і безсимптомного переносу і непередбачуваного поширення.

Збудник африканської чуми свиней — ДНК-місний вірус родини *Asfarviridae*, роду *Asfivirus*; розмір віріону 175—215 нм. Йому характерна виражена варіабельність вірулентних властивостей, високостійких до факторів середовища: зберігається в діапазоні рН від 2 до 13, тривалий час — від тижнів до місяців. Також зберігається в продуктах свиного походження, які не мали термічної обробки (соління та сирокочені харчові вироби, харчові відходи, які використовують для годування свиней). Встановлено декілька сероімуно- і генотипів вірусу африканської чуми свиней. Його знаходять в крові, лімфі, у внутрішніх органах, секретах і екскрементах хворих тварин. Вірус стійкий до висушування та гниття; при температурі 60 °С інактивується протягом 10 хвилин. Його культивують в культурах клітин лейкоцитів і кісткового мозку свиней; він має цитопатичну дію та гемадсорбуючі властивості.

У природних умовах на африканську чуму свиней можуть занедужати як свійські, так і дикі свині будь-якого віку. Джерелом збудника інфекції є хворі тварини та вірусоносії. Здорові свині заражаються при спільному утриманні їх з інфікованими вірусоносіями. Збудник передається через корм, пасовища, транспортні засоби забруднені випорожненнями хворих тварин. Використання для корму неззаражених харчових відходів також сприяє поширенню хвороби. Механічними переносниками вірусу можуть бути птахи, люди, домашні та дикі тварини (зокрема, гризуни), нашкірні паразити (деякі види кліщів, зоофільні мухи, воші), які контактували з хворими свинями та трупами тварин. Осередками вірусу в природі є африканські дикі свині та кліщі роду орнітодорос.

Ефективних засобів профілактики африканської чуми свиней на даний час не знайдено, лікувати тварин заборонено. У випадку виявлення вогнища інфекції практикується поголівне

знищення свиней безкровним методом, а також ліквідація всіх тварин у радіусі 20 кілометрів від нього. Хворих свиней, та тих, які контактували з хворими тваринами, забивають. Труп свиней спалюють.

У господарстві, в якому виявлено африканську чуму, запроваджують карантин. Всіх тварин забивають. Труп, залишки кормів, допоміжний малоцінний реманент спалюють. Попіл змішують з вапном та закопують. Приміщення та територію ферм дезинфікують гарячим 3 % розчином їдкою натра, 2 % розчином формальдегіда.

На відстані 10 кілометрів від небезпечного пункту все поголів'я свиней знищують, а м'ясо переробляють на консерви.

Карантин знімають через 6 місяців після останнього зафіксованого випадку загибелі тварин, а розводити свиней на даній території дозволяється не раніш, ніж через рік після відміни карантину.

Хвороба Ньюкасла (лат. - Morbus Newcastl, англ. - Newcastle Disease; псевдочума, атипова чума, азіатська чума, псевдоенцефаліт, хвороба Дойля, хвороба Філарета, хвороба Ранкхета, Брауншвейгська чума; ньюкаслська хвороба, БН) - висококонтагіозна хвороба птахів із загону курячих, виявляється ураженням органів дихання, шлунково-кишкового тракту і центральної нервової системи.

Хвороба була вперше зареєстрована на острові Ява Краневельдом в 1926 р. З 1927 р. захворювання стали реєструвати в різних країнах Азії, Америки і Європи. Англійський дослідник Дойль в 1927 р. виявив хворобу в околицях м. Ньюкасла і дав їй відповідну назву.

У США захворювання описане в 1935 р. як пневмоенцефаліт курчат. У Другу світову війну хвороба широко поширилася в європейських країнах і була занесена на територію нашої країни.

Дуже висока епізоотологічна небезпека захворювання пов'язана з розносом інфекції на різні континенти з птахівничої продукцією. Тому хвороба Ньюкасла - єдина з хвороб птахів, включена МЕБ до списку А (особливо небезпечних хвороб).

Економічний збиток від БН значний через високу захворюваності не щеплених птахів (серед курчат до 100%) і летальності (60 ... 90%). Перехворілі курчата погано ростуть. Великі витрати пов'язані з проведенням жорстких карантинних заходів і знищенням хворих і підозріло у захворюванні птиці.

У природних умовах хвороба Ньюкасла частіше реєструють у птахів із загону курячих (кури, індички, цесарки, фазани, павичі). Описано випадки зараження синантропних птахів (голуби, горобці, сороки, папуги, яструби). Ступінь сприйнятливості до захворювання птиці різних порід та віку неоднакова. Іноді спостерігають випадки спалахів БН у курчат за відсутності захворювання дорослої птиці.

Джерела збудника інфекції - хворий птах, який перебуває в інкубаційному періоді. З організму вірус виділяється із секретами, послідом, яйцями. Факторами передачі збудника можуть бути інвентар, підстилка, корм, перо і пух, отримані від хворих птахів, тушки вимушено забитої птиці. Вірус також може знаходитися всередині і на шкаралупі яєць, зібраних від хворої птиці. У пташниках, в яких утримуються хворі, вірус циркулює в повітрі при роботі вентиляторів, а також викидається у навколишнє середовище і розноситься на відстань до 1600 м., а при вітряній погоді - до 3 ... 5 км. Зараження птиці відбувається аліментарним і аерогенним шляхами, через корм, воду, повітря, при тісному контакті здорових і хворих особин. Вірус здатний виділятися в інкубаційному періоді через 24 годин після зараження птиці, виявити його в організмі перехворілої птиці вдається протягом 2 ... 4мес після клінічного одужання.

Резервуаром збудника можуть бути перелітні дикі птахи, а також домашні качки, гуси.

В даній час хвороба Ньюкасла частіше проявляється у вигляді ензоотичних спалахів, а в недалекому минулому - у вигляді епізоотії. Хвороба має деяку періодичність і відносну сезонність у літньо-осінній період, пов'язану як із збільшенням поголів'я в цю пору року, так і з посиленням господарської діяльності, контакту птиці. У птахівницьких господарствах з потоковою системою утримання птиці інфекція може носити стаціонарний характер. Це пояснюється тривалим збереженням вірусу у зовнішньому середовищі в зимову пору року, перенесенням вірусу вільноживучим птахом, вірусоносійство у перехворілих курей. В активному стані вірус може зберігатися в організмі кліщів, що мешкають в пташниках.

Захворюваність у не щепленого поголів'я птиці складає 90 ... 100%, летальність в залежності від умов утримання коливається від 40 до 80%.

Для профілактики захворювання дотримуються заходів, передбачених діючими правилами (інструкціями) і ветеринарно-санітарними правилами для птахівницьких господарств (ферм). В основі лежать проведення профілактичної вакцинації та контроль за напруженістю імунітету.

Ефективних засобів лікування немає. У промислових птахівничих господарствах вся хвора птиця через загрозу розносу інфекції підлягає знищенню.

II Мета та основне завдання Програми

Метою і основним завданням програми є ліквідація та запобігання особливо небезпечним інфекційним хворобам тварин та їх профілактика на території міста Старокостянтинів.

III Фінансове забезпечення Програми

Для реалізації даної Програми в 2017-2019 роках з міського бюджету планується виділити 173533,3 грн. для придбання засобів захисту тварин, створення резерву паливно-мастильних матеріалів, спецодягу та інших матеріалів, для проведення організаційно господарських заходів на випадок виникнення особливо небезпечних інфекційних хвороб тварин.

IV Механізм управління та здійснення контролю за виконанням Програми

Основними нормативно – правовими документами для розроблення даної Програми є Закон України від 16.11.2006 року № 361 – V «Про ветеринарну медицину», Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»; інструкція Головного державного інспектора ветеринарної медицини України від 19.01.1994 № 2 «Про заходи щодо боротьби зі сказом тварин», інструкція від 17.10.2011 № 548 «Заходи з профілактики та ліквідації захворювання птиці на хворобу Ньюкасла», інструкція від 05.03.2014 № 81 «Щодо профілактики та боротьби з африканською чумою свиней», інструкція від 03.09.2009 № 316 «Заходи з профілактики та боротьби з туберкульозом тварин», інструкція від 21.12.2007 № 21 «Заходи з профілактики та оздоровлення великої рогатої худоби від лейкозу», інструкція від 25.01.2000 № 4 «Про заходи з профілактики та боротьби з бруцельозом тварин», інструкція від 25.01.2000 № 4 «Про заходи з профілактики та боротьби з сибіркою тварин»

V Прогноз результатів виконання Програми

Виконання Програми дасть змогу забезпечити ліквідацію та запобігання занесення особливо небезпечних інфекційних хвороб тварин та їх профілактика на території міста Старокостянтинів, та досягти контрольованої епізоотичної ситуації по даних захворюваннях в місті.

Додаток 1
до програми

Заходи щодо запобігання виникнення особливо небезпечних інфекційних хвороб тварин виконання

№ з/п	Заходи	Виконавець	Термін виконання
1	2	3	4
1	Провести ретроспективну оцінку епізоотичної ситуації по особливо небезпечних інфекційних хворобах тварин в місті, визначити зони стійкого неблагополуччя. Встановити за такими епізоотичний нагляд.	Управління Держпродспоживслужби, міська державна лікарня ветеринарної медицини	2017 - 2019 роки

2	Вносити питання щодо профілактики та боротьби із особливо небезпечними інфекційними хворобами тварин на розгляд виконавчого комітету міської ради та державної надзвичайної протиепізоотичної комісії.	Управління Держпродспоживслужби, міська державна лікарня ветеринарної медицини, комбінат комунальних підприємств, міськ-районна організація товариства мисливців	2017 - 2019 роки
3	Забезпечити обмін інформацією між установами державної служби ветмедицини і закладами охорони здоров'я, відділом з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення	Міська державна лікарня ветеринарної медицини, Центральна районна лікарня, відділ з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення	Постійно
4	Забезпечити у повному обсязі проведення щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб тварин, незалежно від форм власності в місті.	Міська державна лікарня ветмедицини, власники тварин	2017 - 2019 роки
5	Забезпечити клінічний огляд та карантинування тварин підозрілих в захворюванні на особливо небезпечні інфекційні хвороби. Своєчасно повідомляти медичні установи про результати нагляду.	Міська державна лікарня ветмедицини	Постійно
6	Систематично обстежувати місця можливого перебування диких тварин, у випадку виявлення їх трупів з ознаками загибелі від інфекційних хвороб або виявлення живих з підозрілою поведінкою, негайно повідомляти працівників державної служби ветеринарної медицини і направляти матеріали в регіональну державну лабораторію ветеринарної медицини	Комбінат комунальних підприємств, користувачі мисливських угідь, міська державна лікарня ветеринарної медицини	Постійно
7	Проводити ряд заходів по боротьбі із здичавілими та безпритульними собаками та котами на території міста, включаючи зелені зони.	Комбінат комунальних підприємств, користувачі мисливських угідь, районна організація товариства мисливців	Постійно
8	Здійснювати аналіз епізоотичної ситуації із особливо небезпечних інфекційних хвороб тварин, з розробкою прогнозів та відповідними пропозиціями	Міська державна лікарня ветмедицини	Двічі на рік
9	Здійснювати контроль за дотриманням громадянами, підприємствами, установами, організаціями правил утримання собак, котів місті	Управління Держпродспоживслужби, Старокостянтинівський ВП ГУ НП у Хмельницькій області	Постійно
10	Своєчасно доставляти матеріал в Хмельницьку регіональну державну лабораторію ветеринарної медицини для уточнення діагнозу	Міська державна лікарня ветмедицини	Постійно

11	Своєчасно надавати проекти постанов про накладання карантинних обмежень на господарства, населений пункт з прилеглими територіями, де виявлено захворювання та затверджувати плани організаційно – господарських та спеціальних заходів по ліквідації захворювання	Управління Держпродспоживслужби	При встановленні діагнозу на захворювання
12	Створити та підтримувати резерв засобів захисту тварин і людей, паливно–мастильних матеріалів, спецодягу та інших матеріалів, для проведення організаційно господарських заходів на випадок виникнення особливо небезпечних інфекційних хвороб тварин	Комбінат комунальних підприємств, міська державна лікарня ветеринарної медицини, центральна районна лікарня	Постійно

Додаток 2
до програми

**Потреба
в коштах для придбання засобів захисту тварин на протиепізоотичні заходи у м.
Старокостянтинів на 2017-2019 роки**

№ з/п		Одиниця виміру	Кількість, в тому числі по роках			Сума коштів, грн		
			2017	2018	2019	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Діагностика								
1.	Лейкозний антиген сухий	тис.доз	0,30	0,30	0,30	346,5	390,0	428,5
2.	Туберкулін для ссавців	тис.доз	0,40	0,40	0,40	280,0	310,0	340,0
3.	Бруцелін (фл.-50 доз)	тис.доз	0,60	0,60	0,60	296,4	325,0	360,0
Профілактика								
4.	Антирабічні вакцини	тис.доз	4,80	4,80	4,80	45456,0	50000,0	55000,0
5.	Вакцина проти сибірки: СБ	тис.доз	0,60	0,60	0,60	273,0	300,0	330,0
6.	Вакцина проти чуми свиней: ЛКМ	тис.доз	1,80	1,80	1,80	900,0	1000,0	1100,0
7.	Ньюкасла на СПФ-яйцях: 100 доз	тис.доз				4180,0	4600,0	5100,0
Деззасоби								
8.	Сода каустична	т	0,03	0,03	0,03	255,0	280,0	310,0
9.	Біодез (каністра-4,8 л)	л	4,0	4,0	4,0	412,9	460,0	500,0
Всього						52399,8	57665,0	63468,5

Секретар міської ради

О. Степанишин